

Sovittelu

Suomen sovittelufoorumin
päämääränä on saattaa sovittelu
ratkaisumenetelmäksi
ihmissuhdeongelmien ja konfliktien
käsittelyssä.

Restoratiivinen oikeus

- **Restoratiivinen oikeus on prosessi, joka sisältää laajan mahdollisuuden niille, joilla on osuus käsiteltävään rikokseen yhdessä tunnistaa ja osoittaa vahingot, tarpeet ja velvollisuudet, sekä parantaa ja korjata asiat niin hyvin kuin mahdollista.**
- **Restoratiivinen oikeus korostaa yhteistyöhön perustuvaa prosessia ja yhteisymmärrykseen perustuvaa lopputulosta.**

(Zehr H. 2002)

Sovittelun määritelmä

- **Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktinhallintamenetelmä, jossa puolueeton ulkopuolinen henkilö, sovittelija, auttaa riidan osapuolia erityisen sovittelumenettelyn avulla löytämään molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun.**
- **Sovittelija ei osallistu erimielisyyden ratkaisuun vaan toimii sovinnon mahdollistajana (fasilitaattorina).**
- **Sovittelija ohjaa prosessia, jonka lopputuloksena asianosaiset itse löytävät ratkaisun. Hän ei ole passiivinen vetäytyjä vaan aktiivinen kuuntelija. Sovittelija sallii myös tunteiden käsittelyn, moraalisen pohdinnan ja arvokeskustelun.**
- **Sovittelija ei tuomitse, mutta huolehtii kuitenkin siitä, että sopimus on osapuolille kohtuullinen.**
- **Sovittelu on tulevaisuuteen suuntautuvaa sosiaalista toimintaa, jolla aktiivisesti etsitään pysyviä myönteisiä ratkaisuja. Sovittelu on oppimisprosessi.**

(SSF 2007)

Kaksi erilaista näkökulmaa

Rikosoikeus

- **Rikos on loukkaus lakia kohtaan**
- **Rikokset luovat syyllisyyden tunnetta**
- **Oikeuden täytyy määrittää syyllisyys ja määrätä rangaistus**
- **Fokus: Rikollisten pitää saada rangaistus tekojensa mukaan**

Restoratiivinen oikeus

- **Rikos on loukkaus ihmisten välillä ja heidän yhteiselo kohtaan**
- **Rikokset luovat velvollisuuden tunnetta**
- **Oikeus on uhrien, rikollisten ja yhteiskunnan jäsenten pyrkimys palauttaa asiat oikeudenmukaiseen tilaan**
- **Fokus: Rikoksen tekijä ottaa vastuun teostaan ja korjaa uhrin vahingot hänen tarpeidensa mukaan**

Väittely = oikeudenkäynti

Väittelyssä:

1. oletetaan, että minulla on ainoa oikea vastaus
2. perustuu riidanhaluisuuteen: asianosaiset pyrkivät osoittamaan, että vastapuoli on väärässä
3. tavoitteena on voitto
4. tunnelma on usein epämiellyttävä ja uhkaava
5. kilpaillaan puheajasta
6. puolustetaan omaa olettamusta totuutena
7. luodaan voittajia ja häviäjiä
8. itsevarmuus kasvaa voitosta
9. ihminen oppii puolustamaan omia oikeuksiaan itsekkäästi

(Domenici & Littlejohn 2001)

Vuoropuhelu = sovittelu

Vuoropuhelussa:

1. oletetaan, että oikea vastaus löytyy eri osapuolten näkemyksistä
2. perustuu yhteistyöhön: asianosaiset yrittävät ymmärtää toisiaan
3. tavoitteena on kokonaisvaltaisesti etsiä pysyviä myönteisiä ratkaisuja
4. tunnelma on turvallinen
5. kuunteleminen on yhtä tärkeätä kuin puhuminen
6. paljastetaan sekä oma epävarmuus että vahva uskomme joihinkin seikkoihin
7. kaikki ovat voittajia
8. ihminen kypsyy käsittelemään rakentavasti ristiriitaa (empowerment / voimaantumisen)
9. ihminen oppii käsittelemään luovasti kaikkia konfliktejaan

(Domenici & Littlejohn 2001)

Vuoropuhelu

- antaa laajemman mahdollisuuden tunteiden käsittelylle
- inspiroi rehellisyyteen ja suoruteen
- estää pinnalliset pakkokompromissit
- mahdollistaa vaihtoehdot, oppimisen ja luovuuden
- luo edellytykset sille, että jokainen tulee kuulluksi
- etsii joka suhteessa syvempää totuutta (Gerzon 2006)

Oikeushyöty

- **Havardin yliopiston professori Michael Porter on lanseerannut käsitteen ”terveyshyöty”. Hän katsoo, että terveydenhuollolla on väärät tavoitteet.**
- **Hoitoa arvioitaessa pitää seurata, miten hoitajakso kokonaisuudessaan sujui. Tuottiko se terveyshyötyä.**
- **Katson, että myös tuomioistuinlaitoksella on väärät tavoitteet. Tavoitteita harkittaessa voidaan käyttää käsitettä ”oikeushyöty”.**
- **Oikeudenhoitoa arvioitaessa on tarkasteltava miten jokainen yksittäinen oikeusprosessi on kokonaisuudessaan sujunut. Onko se tuottanut asianosaisille ja yhteiskunnalle oikeushyötyä.**

(Porter, Brunila 2008)

Oikeudenkäynti tuottaa oikeushyötyä, kun

- **tuomioistuimilla on kansan luottamus**
- **palvelu on kokonaisuudessaan laadukasta**
- **oikeudenkäynti on reilua (fair)**
- **tuomio perustellaan hyvin**
- **jokainen osapuoli voi hyväksyä tuomion lopputuloksen**
- **oikeudenkäynnin tavoitteena on palauttaa asia oikeudenmukaiseen tilaan**
- **oikeudenkäynti lopettaa riidan**
- **valitus on harvinainen poikkeus**
- (Brunila 2008)

Sovittelu tuottaa oikeushyötyä, koska

- **Kaikki konfliktin osapuolet ovat mukana**
- **Sovittelu on henkilökohtainen ja luottamuksellinen**
- **Osapuolet löytävät itse ratkaisun, joka tuottaa kaikille etuja**
- **Sovittelulla saadaan aikaan kestäviä ratkaisuja**
- **Sovittelu lopettaa konfliktin**
- **Sovittelu säästää aikaa ja kustannuksia**
- **Sovittelu on oppimisprosessi**
- **Sovittelu ehkäisee uusien konfliktien syntymisen**
- **Sovittelu sopeuttaa ihmiset elämään toistensa kanssa**

(Pehrman, Brunila, Domenici & Littlejohn 2001)

Sovittelussa palautetaan luottamus

- **Ihminen on sisimmältä olemukseltaan sosiaalinen olento. Sovittelussa valmennetaan ihmisen mieltä uudella tavalla.**
- **Sovittelun ydin on dialogi, oppimisen halu, inhimillinen kasvu ja huomion kiinnittäminen tulevaisuuteen.**
- **Sovittelu perustuu vahvasti osapuolten tarpeisiin eikä niinkään heidän laillisiin oikeuksiinsa.**
- **Sovittelussa mennään syvemmälle ihmisen parempaan minään, jolloin oma etu, toisen ihmisen näkökulma ja kokonaisuuden etu tulevat ymmärrettäviksi (community consciousness) ja nähdään, että totuus on usein suhteellista.**
- **Sovittelu tuottaa esille rehellisiä perusteluja eikä verukkeita. Sovittelussa palautetaan luottamus.**

Konfliktin muuttaminen mahdollisuudeksi ”Sovittelijan työkalupakki”

1. **Kokonaisnäkemys** (Integral vision)
2. **Systemiajattelu** (Systems thinking)
3. **Läsnäolo** (Presence)
4. **Selvitystyö** (Inquiry)
5. **Keskustelun virittäminen** (Conscious conversation)
6. **Vuoropuhelu** (Dialogue)
7. **Sillanrakennus** (Bridging)
8. **Innovaatio** (Innovation)

(Gerzon M. 2006)

Sovittelu on ihmisoikeus ja perusoikeus kysymys

- Christopher W Moore on sanonut, että ihmisoikeuksien toteuttaminen vaatii, että ihmiset saavat itse osallistua omien asioidensa käsittelyyn ja niiden ratkaisuun
- Suomen perustuslain 14 §:n 3 momentissa lausutaan, että julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon
- Suomen perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lasten tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti
- Suomen perustuslain 22 §:ssä säädetään, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.
- Sovittelu, jossa ihminen, lapsi tai aikuinen itse voi osallistua omien asioidensa käsittelyyn ja niiden ratkaisuun, on siis Suomessa ihmisoikeus ja perusoikeus kysymys. Julkisen vallan on huolehdittava siitä, että kansalaisilla on mahdollisuus käyttää sovittelua konfliktinratkaisukeinona yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Yhteenveto

- **Sovittelu lopettaa konfliktin**
- **Sovittelu palauttaa luottamuksen**
- **Sovittelu sopeuttaa ihmiset elämään toistensa kanssa**
- **Sovittelu on Suomessa perusoikeus**
- **Julkisen vallan on turvattava tämän perusoikeuden toteutuminen**